

Debreceni Egyetem
Informatikai kar
Könyvtárinformatikai Tanszék

A DVD-K, HELYI ELÉRÉSŰ DOKUMENTUMOK
SZÁMÍTÓGÉPES BIBLIOGRÁFIAI FELDOLGOZÁSÁNAK
LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI

Konzulensek

Salgáné Dr. Medveczki Marianna

Egyetemi adjunktus

Takács Margit

Egyetemi oktató

Készítette

Simó Klára

Informatikus könyvtáros

Debrecen

2010

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1.Előzmények.....	5
2.Metanyelvek és metaadat formátumok.....	11
2.1.Metaadat típusok.....	13
2.1.1.Automatikusan generált indexek	13
2.1.2.Kézzel készített rekordok.....	14
2.2.Metaadat kategóriák.....	14
2.3.Szintaktikus együttműködő képesség.....	16
2.3.1.SGML.....	17
2.3.2.XML.....	17
2.4.Szemantikus együttműködő képesség.....	18
2.4.1.HTML.....	18
2.4.2.Encoded Archival Description (EAD).....	18
2.4.3.Text Encoding Initiative (TEI).....	19
2.4.4.Computer Interchange of Museum Information (CIMI)	20
3.Dublin Core.....	21
4.USMARC.....	24
4.1.HUNMARC.....	25
5.DVD-k feldolgozása.....	27
5.1.DVD-Video.....	32
5.2.DualDisc katalogizálása.....	42
5.3.DVD-Audio katalogizálása.....	43
5.4.DVD-ROM-ok katalogizálása	45

Összefoglalás.....	48
Irodalomjegyzék.....	49

Bevezetés

Szakedolgozatom témájaként a könyvtári metaadatokat, azok használatát és feldolgozását választottam. Az internet világában a digitális források egyre fontosabb szerepet játszanak. A dokumentumok növekedésével egyre nehezebb egy dokumentum megtalálása, ezért van fontos szerepük a könyvtári metaadatoknak. A nemzetközi szabványok és az információtechnológia nyújt ezekre megoldásokat.

Az információ technológia új területeken nyitotta meg kapuit, ide tartozik a digitális könyvtár, aminek fogalmát nem egyszerű meghatározni, gyakran virtuális könyvtárakként is emlegetik. A kifejezés utal a hagyományos könyvtári tevékenységekre, a dokumentumszolgáltatásra hálózaton keresztül. Az elektronikus gyűjtemények teljes szövegű dokumentumokat tartalmaznak, egyrészt a nyomtatott formák digitalizált változatát, másrészt a digitálisan megjelent dokumentumokat. Az elektronikus könyvtárak sok szerzői jogi problémát vetnek fel, ezért fontos, hogy az elektronikus könyvtárak csak jogtisztán beszerzett dokumentumokat tárolnak, ilyen például a MEK (Magyar Elektronikus Könyvtár), amely csak magáncélra felhasználható dokumentumokat szolgáltat. A virtuális könyvtárak csak bibliográfiai és lelőhely információt tartalmaznak, például URL címet, a digitális könyvtárak a hagyományos dokumentumok digitalizálásával jönnek létre.

A digitális könyvtárak és archívumok és adatbázisok a világ minden pontján jönnek létre, fontos, hogy átlássuk ezek tartalmát és hálózaton keresztül bárhol elérhessük őket, az elérhetőség feltétele bizonyos szabványok alkalmazása. Ideális lenne egy közös rendszer megvalósítása, ez azonban egyelőre elérhetetlennek tűnik. A feldolgozáshoz különböző rendszerek lehetnek a segítségünkre: nyílt rendszerek használata, XML leíró nyelv használata, metaadatok szabványosítása, archiválás, közös szolgáltatás. Ezek közül én a metaadatokkal fogok foglalkozni, különös tekintettel az elektronikus dokumentumok feldolgozására. Különböző szabványok és projektek léteznek, legfontosabb ezek között megteremteni az átjárhatóságot.¹ Idővel

¹ IFLA hivatalos weboldal, elérhető: <http://archive.ifla.org/II/metadata.htm>

megszülettek a domináns formátumok, mit például a MARC, vagy a Dublin Core, amelyek között az átjárhatóság különböző szinteken történhet. Az átjárhatóságot támogatja a könyvtári adatbázisokhoz való hozzáférés.

Elektronikus könyvtári projektek: 1971-ben indított Gutenberg projekt² célja a szerzői jog által nem korlátozott művek elektronikus gyűjteményének kialakítása.³ 1990-94 között működő CORE projekt, vagy 1991-95 között TULIP projekt kilenc egyetem részvételével. Számítástechnika területén indított USCTRI, NTRS, CSTR, 1991-ben Telematics for Libraries 51 projektet ölel fel, 1994 Electronic Library Programme, 1994 DLI, ezen kívül számos egyetem indított projekteket: Carnegie Mellon Egyetem, Berkeley, Michigani, Santa Barbara, Stanford, Illinois. Az első hazai civil kezdeményezés a Magyar Elektronikus Könyvtár (MEK).⁴ 1997-ben kormányzati döntés hozta létre a Neumann János Digitális Könyvtár és Digitális Központot, amelynek célja a magyar kulturális örökség digitalizálása.⁵ A Bibliotheca Hungarica Internetiana-ba a legismertebb klasszikus költők kerültek. Jelentős magyar kezdeményezés a Digitális Irodalmi Akadémia, amely 1998-tól a világon egyedülálló vállalkozás, élő írók hozzájárulásával teljes életműveket tesz közkinccsé. Digitális könyvtárak Magyarországon az EPA az elektronikus Periodika Archívum, a Nemzeti Digitális Adattár (NDA), OSZK Digitális Könyvtár (OSZKDK). Nemzetközi szinten nagy fontosságú a Google Books⁶ alkalmazása, amely Stanford, Michigan, Harvard, Oxford egyetemek, valamint New York-i Public Library állományát teszi közkinccsé. Említeni kell még a Yahoo Open Content Alliance (OCA) konzorciumot és a hat tagország kezdeményezésére az Európai Digitális Könyvtár⁷ létrehozását.

² Project Gutenberg weboldal, elérhető: <http://www.gutenberg.org>

³ <http://iqdepo.hu/dimenzio/11/11-05-13.html>

⁴ MEK hivatalos weboldal, elérhető: <http://mek.oszk.hu>

⁵ Neumann ház hivatalos weboldal, elérhető: www.neumann-haz.hu

⁶ Google könyvek weboldal, elérhető: <http://books.google.com>

⁷ The European Library hivatalos weboldal, elérhető: www.theeuropeanlibrary.org

Az első magyar kiadású CD-ROM-ok 1990-ben jelentek meg; ezek még adatbázisokat tartalmaztak. Az első teljes szövegű CD-ROM-os adatbázis a Biblia volt, és már 1992-ben megjelent az első multimédia CD-ROM. Magyarországon 1990 és 2001 között 1500 CD-ROM jelent meg, közülük 330 sorolható a magyar kulturális örökség digitalizálásával foglalkozók közé. A könyvtárak viszonylag korán bekapcsolódtak a CD-ROM-ok kiadásába. Az Országgyűlési Könyvtár 1993-ban kezdte a PRESSDOK sajtófigyelő adatbázis publikálását. Az OSZK1993-tól folyamatosan jelenteti meg a Nemzeti Periodika Adatbázist, majd 1994-től a Magyar Nemzeti Bibliográfiát. A '90-es évek első felében az interneten is megjelentek az első magyar nyelvű digitalizált művek.⁸

Napjainkban a CD-ket kiszorította a fejlettebb DVD technológia, mint helyi elérésű dokumentumok, amiket a könyvtárak feldolgoznak. Ezek egyre nagyobb számban kerülnek a könyvtárakba ezért fontos ezek feldolgozása. Jelenleg olyan magyar szabvány, ami ezeket feldolgozza nincs, vannak ugyan iránymutatások. Ezért szeretném ezeket összefoglalni, a felhasználható formátumoktól kezdve a katalógizáló szabályokig.

1.Előzmények

Az optikai rögzítést eleinte zenei és filmfelvételekre használták, de az informatika hamar birtokba vette. Ezek formája a kompaktlemez. Az optikai lemez lejátszásához speciális készülék szükséges a megfelelő szoftverekkel együtt.

A dokumentum és a dokumentáció fogalmát a 20. század első felében Paul Outlet köréhez tartozó dokumentalisták dolgozták ki, az új fogalomra azért volt szükség, mert az egyre növekvő számú tudományos publikációkat már nem tudták a hagyományos módszerekkel feldolgozni. Az 1950-es években nyilvánvalóvá vált, hogy a katalógizálási szabályokat csak nemzetközi összefogással lehet

⁸ TMT 49.évfolyam (2002) 4.szám, elérhető:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=611&issue_id=40

rendszerezni. Ennek központja az IFLA a Könyvtáros egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége lett. A dokumentumok előállítási módja szerint megkülönböztetünk nyomtatott és elektronikus dokumentumokat. A nyomtatott dokumentumokra jellemző a statikus, állandó forma, míg a digitális dokumentumok dinamikus, változó. A hozzáférés módja szerint lokális/közvetlen és távoli/közvetett dokumentumokat különböztetünk meg.

A digitális dokumentumok sajátosságai:

- másolással, formázással könnyen átalakíthatók
- bármilyen távolságra azonnal továbbíthatók
- könnyű más digitális dokumentumokkal egybeágyazni
- az egymáshoz illesztett dokumentumok különböző típusúak lehetnek
- a keresést megkönnyíti a dokumentumok belső szerkezete
- direkt belső és külső hivatkozásokat lehet beleépíteni
- sokszorosítható

Az elektronikus dokumentumok közül a CD-ROM-okat már gyakran regisztrálják, de a hálózaton megjelenő közleményeket nem. Nagyon jelentős a hipertext kidolgozása, amely alfanumerikus adatok mellett szöveget, grafikát, mozgóképet, hangot stb. együtt nyújtja. Ezt nevezik hipermédiának, vagy multimédiának. A hipertext struktúrája egy gráf, csomópontokból és élekből áll. A bibliográfiai rekord, a bibliográfiai adatok jelentik azokat a „legkisebb építőköveket”, amelyek együttesen azonosítanak egy dokumentumot vagy a dokumentum bibliográfiai rekordját. Az elektronikus dokumentumok feldolgozásával az ISBD/ER (International standard bibliographic description for electronic resources) foglalkozik.

A könyvtárak változását a következőképpen modellezhetjük: a papír alapú könyvtár, a gépesített könyvtár, és az elektronikus könyvtár. Az elektronikus dokumentumokat is be kell vezetni a bibliográfiai számbavételbe. A világhálón lévő információk visszakeresésére keresőmotorok és keresőrendszerek segítenek, ezek a

dokumentum címében illetve teljes szövegekben keresnek, ami viszont túl nagyszámú találatot eredményez. Ezért jöttek létre azok a módszerek, amelyek meta adatokat használnak az információ leírására. A hagyományos módszerek nem alkalmasak az elektronikus dokumentumok leírására, ennek megoldására sok meta adat rendszer jött létre. Az elektronikus dokumentumok nem hasonlítanak a nyomtatott dokumentumokra. Az elektronikus dokumentumokat könnyű szerkeszteni, manipulálni, így elvesztették garanciájukat.

Hogyan lehet azonosítani egy dokumentumot? Meta adatokkal. Meta adat: Adat az adatról. A meta adatok szükségessége a növekvő számú tudományos és technikai adat, amit digitális formában tárolnak, hoznak létre. Nehéz különbséget tenni ezek között, mivel ezek az adatok különböző formáit használják. Például kép, hang, video fájlok, táblázatok, algoritmusok stb. A hagyományos leírás már nem alkalmas a weboldalak leírására.

Különböző kategóriákat lehet felállítani. Például otthoni weboldal, tudományos kiadások, közösségi fórumok, elektronikus levelezés. Ezek a formák egy sor kiegészítő információval is járnak. Különböző szabványok vannak az elektronikus dokumentumok leírására: Dublin Core Metadata Element Set, Platform for Internet Content Selection (PICS), Resource Description Framework (RDF), Government Information Locator System (GILS), Text Encoding Initiative (TEI), Encoded Archival Description (EAD), Universal Preservation Format (UPF).

Elektronikus dokumentumok fajtái.

Megkülönböztetünk digitalizált és digitális dokumentumokat. A digitális dokumentumok formátlanabbak, kevesebb bibliográfiai kontrollal. A legalapvetőbb forma bitek szekvenciális sorozata. A végső cél a megőrzött információk integrálása. Öt komponens, ami az integrációban szerepet játszik:

- tartalom
- szilárdság
- hivatkozás

- eredet
- szövegekörnyezet

A szöveges objektumok formátuma általában az ASCII standard és az UNICODE kódolás. Egyéb karakterkódolási módszer még az EBCDIC kódolás. A képek megőrzése újabb problémákat vet fel, például, milyen legyen a kép felbontása, színek megjelenítése, tömörítési eljárások használata. Egy érdekes kérdés az, hogy a digitális objektumok tartalma mennyire függ a bitek konfigurációjától és formájától.⁹

Elektronikus dokumentumok tipológiája.

Különbséget teszünk digitális és digitalizált dokumentumok között. Felmerül a kérdés melyik az előnyösebb, melyiket kellene szolgáltatni? Amíg a nyomtatott dokumentumok állandóak és jó minőségű papíron megőrizhetők, addig a digitális dokumentumok, ha nincsenek megfelelően címkézve áldozatul esnek a technikai elavulásnak.

Elektromos publikációk jellemzői. Öt kategóriát lehet felállítani.

- eloszlás módja és forrása
- kontextus
- kódolás struktúrája, formátuma és tartalma
- attribútumok változása
- használat

Az eloszlásra lehet példa egyéni tulajdon, email, jegyzet, kézirat. Egy másik csoport a közösségi tulajdonban lévő anyagok, tervdokumentációk, jelentések. Lehetnek publikációk, könyvek, sorozatok, filmek. A negyedik a könyvtárak, múzeumok és egyéb oktatási intézmények csoportja.

⁹ Susan S. Lazinger: Digital Preservation and metadata. 24. oldal

Kontextusnak nevezzük a meta információkat, bibliográfiákat, indexeket, adat szótárakat. Azokat a dokumentumokat, amelyekre hivatkoznak, monográfiák, sorozatok, fotók, hangfájlok, szoftverfüggő objektumok például CAD (Computer-Aided Design).

Kódolása lehet egy dokumentumnak szabványos: ASCII, TIFF. Félig definiált pl. SGML, DTD. Multimédia objektumok, amely egyesíti ezeket a tulajdonságokat.

Változó attribútumnak nevezzük, amikor egy dokumentumot állandóan javítanak, frissítenek, gyarapítanak. Változóak az interaktív objektumok, www oldalak.

Bit térképezés és karakterkódolás.

PDF dokumentumnak vannak előnyei és hátrányai. A dokumentumban nem kereshetünk, hacsak nincsenek az információk indexelve. Karakterkódolású egy egyszerű HTML oldal.

Az elektronikus publikációkat feloszthatjuk több csoportra. Egyik felosztás:

- közösségi publikáció
- nyers adatok
- szürke irodalom
- tudományos archívumok

Az elektronikus anyagok 4 alap csoportja:

- anyagok típusa
- file formátumok típusa
- közeg típusa
- operációs rendszer típusa

Különböző felméréseket végeztek számos intézményben a tárolt anyagok formátumáról. A legáltalánosabb formátumok:

- kép: BMP, TIFF, GIF, WMF, PICT, PCD, EPS, EF, CGM, TGA
- animáció: ANI, FLI, FLC
- video: AVI, MOV, MPG, QT
- weboldal: HTM, HTML, DHTML, HTMLS, XML
- szöveg: DOC, TXT, RTF, PDF
- program: COM, EXE

Egy fontos felosztása az elektronikus dokumentumoknak, hogy megkülönböztetünk online és offline dokumentumokat.

Válogatás kritériumai. Mi az, amit a könyvtáraknak gyűjteniük kell? Kritériumok.

- Hatókör politika: információ kiterjedése, hozzáférés, katalogizálási szabályzat, helyismereti válogatás.
- Tartalom kritériumai: érvényesség, szerzői forrás, függetlenség, hitelesség, széleskörűség, kivételesség, fogalmazás, elrendezés, szervezet, kurrenség, fenntartás.
- Formátum kritériumai: navigáció könnyűsége, felhasználók szolgálata, szabványok használata, megfelelő technológia, esztétika.
- Folyamat kritériuma: információ integritása, oldal integritása, rendszer integritása.
- Gyűjtemény menedzselése: kiterjedés, egyensúly, internetes forrás hozzáférhetősége, könyvtári forrás hozzáférhetősége.

2. Metanyelvek és metaadat formátumok

A metaadat, mint leíró kifejezés megannyi különböző dolgot jelenthet a különböző kontextusokban. Talán az archiválás szempontjából használatos a legtöbbször kutatói közösségekben. Ennek a kifejezésnek több formája ismert, lehet

meghatározott, meghatározatlan, osztályozott, osztályozatlan, egyre dinamikusabban bővülő kategória. A modellek, formátumok és szabványok azok, amelyek fontos szerepet játszanak az együttműködésben, a digitális információk megőrzésében, a különböző típusok, tárolási módszerek megkülönböztetésében, tulajdonképpen egy taxonómia felépítésében. A metaadatoknak más számos területen is központi szerep jut.

Számos metaadat definíció létezik. A leggyakrabban elterjedt definíció egy rövid mondat. „A metaadat az adat az adatról.” Sokan túl tömörnek tartják ezt a definíciót, hogy tényleges értelmét magába foglalja. Jean Hudgins, Grace Agnew és Elizabeth Brown könyvükben kibővítik ezt a definíciót. „A metaadat gyakran utal egyéb adatra az azonosításban, a leírásban, különböző hálózati erőforrások meghatározására. A metaadatok elsődleges funkciója az források megtalálása. A metaadat használattal nő az esélye a felhasználónak, hogy megszerezze az információt és értékelhesse azok használhatóságát.”

Más fontos funkciója a metaadat használatnak például az elektronikus erőforrások kontrollja a tulajdonoson keresztül, az eredet, az információk érvényessége, a használat követése, jogok és engedélyek a hozzáféréshez, vagy metaadatok összetevőinek osztályozása néhány web szűrő alkalmazáson keresztül.

Arlene Taylor:¹⁰ „A metaadat jelenthet egy teljes rekordot, beleértve a kódolást, ami leírja a nagyobb dokumentumokat, gyűjteményeket bibliográfiai eszközökkel. A metaadatok nemcsak leíró információkat tartalmaznak és hagyományos visszakereső eszközöket, hanem információt a menedzsmenthez és a megőrzéshez.”

PADI egy mozaik szó az Ausztráliai Nemzeti Könyvtár weboldalán,¹¹ ahol a digitális információ megőrzéséről, hozzáféréséről definiálnak egy metaadatot, mint strukturális információt, amelyet a tartalomhoz csatolnak fejlécként, hogy leírjanak

¹⁰ Susan S. Lazinger: Digital preservation and metadata. 140.oldal

¹¹ National Library of Australia weboldal, elérhető: <http://www.nla.gov.au/padi/>

más forrás adatokat. A könyvtári anyagok katalógus rekordjai gyakran a metaadatok egy példája.

Michael Day¹² az e-journal Ariadnéjában rámutat a kapcsolatra napjaink metaadata és a hagyományos könyvtári rekord között. Amíg a könyvtári és információs közösségek vitatkoznak a metaadatról, gyakran közös analógiával adják ki azokat.

Mások¹³ úgy definiálták a metaadatot, mint egy semleges kifejezést a katalogizálásra az AACR2-ben (Anlo-American katalogizálási szabályzat second edition), vagy a Marc formátumban. Mindenesetre a kifejezés definíciója tudatosan növekvő könyvtári és információs közösségekben.

Az NFAIS (National Federation of Advanced Information Services), Absztraháló és Indexelő Szolgáltatások Szövetsége hívja a metaadatok az új A&I-nek (absztrahálás és indexelés), ami egy jól megfogalmazott definíció.

2.1. Metaadat típusok

2.1.1. Automatikusan generált indexek

Ez az első metaadat típus magába foglalja a keresőket, mint pl. Altavista, és más szolgáltatásokat, ami indexeket generál. Ez nem tartalmaz olyan indexelőt, mint például a Yahoo, amely használói maguk sorolják hálózatba az erőforrásokat egy hierarchikus könyvtárban. Az automatikusan generált indexek azok, amelyek elektronikusan készülnek a keresés végrehajtása közben a weben. Tehát a felhasználó megadja a kereső kifejezést, a szerzői listát, címet, dátumot, vagy a dokumentum első néhány sorát. Kereshet kézzel készített könyvtári Marc rekordra, amely HTML kódú rekorddá lett konvertálva a weben. Habár az automatikusan generált indexek semmi további költséggel nem járnak, gyakran kevés információt tartalmaznak.

¹² Michael Day weboldal, elérhető: (<http://homes.ukoln.ac.uk/~lismd/>)

¹³ Priscilla Caplan: Metadata fundamentals for all librarians. 1. oldal elérhető: <http://www.amazon.com/Metadata-Fundamentals-Librarians-Priscilla-Caplan/dp/0838908470>

2.1.2.Kézzel készített rekordok

A katalógus rekordokat könyvtárosok készítik világszerte, kézzel készített metaadatok példányai, például Marc formátumban. A könyvtári katalógus rekordok a weben gyakran tartalmaznak URL-t is, amelyek linkek az eredeti információs forráshoz (ha ez egy online forrás), épp, mint az automatikusan generált indexek a kereső motorok által. Habár a kézzel készített rekordok tartalmazhatnak sokkal több információt, függenek a rá fordított erőttől és túl költséges készíteni és fenntartani a rengeteg rendelkezésre álló elektronikus dokumentumokat, amelyek száma exponenciálisan nő. A Dublin Core egy példa a kézzel készített metaadat modellre, amely egy egyszerű struktúrájú rekordot akar közvetíteni.

2.2.Metaadat kategóriák

A metaadatok fel vannak osztva három, vagy öt kategóriára az irodalomban. A háromkategóriás rendszertanú felosztás a következő.

- leíró metaadat, amely tartalmazza a forrás készítőjét, a címet, a fejléctet és más elemeket a kereséshez és a tételek feltárásához
- strukturált metaadat, amely leírja, hogyan van egy tétel felépítve, például, ha egy elektronikus dokumentum szkennelt oldalakból áll, mindegyik egy különálló számítógépes fájl
- adminisztratív, vagy hivatali metaadat, amely olyan dolgokat tartalmaz, hogy hogyan készült a digitális fájl és ki a tulajdonosa

A metaadatkategóriák napjaink információs Domain-ja, amely még szélesebb körben nyújt adatot az elektronikus forrásokról az akadémiai és üzleti társaságok különböző szükségéi szerint. "Az internet szolgáltatók szintén használnak metaadatot, hivatkozásokat, HTML-ben kódolt információkat, amely készítésének célja egy weboldal könnyebb megtalálása. Egy egyénileg, házilag digitalizált kép is tartalmazhat metaadatot, például a fejlécben található információk a képről, a digitális fájl rögzítéséről, a képalkotó eljárásról és a jogokról. A társadalomtudományok archiválói, levéltárosai használnak kifejezéseket olyan rendszerekre hivatkozva,

amelyek lehetnek akár egy mágnesszalagos forrás adatai. Az elektronikus rekord készítői használhatnak olyan kifejezéseket, amelyek hivatkoznak egy egész szövegre, eljárásra, az információ azonosítására, a dokumentum kiterjedésére, vagy egy rekord integrálására hitelesítésére vonatkoznak.”¹⁴ Egy metaadat szükségessége nemcsak az azonosításban és leírásban nyilvánul meg, hanem az objektum viselkedésének dokumentálásában, azok funkcióiban és használatában, más objektumokkal való kapcsolatában és azok kezelésében, menedzselésében is. Ezek alapján a metaadatokat öt különböző kategóriára osztjuk fel.

- adminisztratív, leíró, megőrző, alkalmazás/használat és technikai metaadat

Adminisztratív: Metadatok kezelésének használata és az információs források igazolása. Példa, információ beszerzés, jogok, sokszorosítás, nyomon követés, törvényes hozzáférések kívánalmainak dokumentálása, információk helymeghatározása, helyzete, a digitalizálás kritériumainak változása, verziókövetés.

Leíró: Metaadatok használata, leírva és azonosítva az információs forrást. Példa, katalógus rekordok, segédletek, specializált indexek, hiper link kapcsolatok, a felhasználók megjegyzései az erőforrásokra.

Megőrző: Metaadatok összefüggései az információs források megőrzésének menedzselésében. Példa, az erőforrások fizikai feltételeinek dokumentálása, intézkedések dokumentálása, fizikai és digitális források verzióinak megőrzése, adatfrissítés vagy migráció.

Technikai: Metaadat összefüggések, kapcsolatok, hogy milyenek a rendszer funkciói, vagy a metaadat viselkedése. Példa: hardver és szoftver dokumentálása, információk a digitalizálásról, formátumok, kompressziós adatok, méretező rutinok, válaszidő nyomon követése, hitelesítés és biztonsági adat, titkosítás, kulcsok, jelszavak.

¹⁴ Suzan S. Lazinger: Digital preservation and metadata. 142.oldal

Alkalmazás/használat: Metaadatok kapcsolatai, az információs források használatának típusai és szintjei. Példa: rekord használat és használó követés, tartalom újrafelhasználás és különböző verziók archiválása.

Metaadatmodellek

Az elektronikus adatok és szabványok létrehozásához, e három kívánalom a következő: Megegyezés a közösség által a közös szemantikai, strukturális és szintaktikai szabályokban a forrás leírások cseréjére vonatkozóan. Olyan szabványok alkalmazása a szemantikai együttműködő képességért, mint Dublin Core, AACR2, TEI. A strukturális együttműködés alapja lehet például az RDF. A W3C XML formátum lehet az alapja a szintaktikai együttműködésnek.

Két alkalmazás hatásos metaadat cseréjében a metaadatoknak ugyanolyan szemantikával, struktúrával és szintaktikával kell rendelkeznie. A Marc szabvány az AACR2-vel együtt létrehozta az együttműködés e szintjét a könyvtári katalógusok számára, és képes különböző alkalmazásokat és metaadatokat kicserélni és felhasználni, beleértve ezek szabványait is. E három szabványtípus mindegyike megjelent, mint metanyelv, például SGML, XML, a szintaktikai együttműködésért, leíró jelölő nyelvek, dokumentum típus definíciók, mint például HTML, EAD, TEI, különböző metaelem készletek, például Dublin Core, USMARC, GILS, a szemantikus együttműködésért, és a csomagoló technikák a strukturális együttműködésért, például RDF, UPF. ismert egy negyedik fajta együttműködési forma a kereső együttműködő képesség. E képesség szabványosítása nagy elvárásokat támaszt a közös szemantikának és protokollnak a kérdések és válaszok lekérdezéséhez, mint például mint a Z39.50 hálózati protokoll.

2.3.Szintaktikus együttműködő képesség

A gazdag metaadat leírások két fontos eszköze alakult ki a web technológiában, az SGML és az XML, szemben a HTML-lel, amely DTD-je fix. Ez a két dokumentum leíró nyelv képes beágyazni leíró elemeket a dokumentumba, jelölve magát, így a leíró nyelv nincs beállítva és nem korlátozódik egy adott tagra, hanem lehetővé teszi a szerzőnek definiálni a dokumentum típust, így készíteni és indexelni a web

tartalmat. A DTD-k különböző kidolgozott szabványok. Például a HTML, amely a legszélesebben használt leíró nyelv a weben.

2.3.1.SGML

Az SGML egy metanyelv, nyelv a leíró nyelv jelölésére, csakúgy, mint a metaadat adat az adatról. Az SGML előnyei nagyon gazdag lehetőségeket nyújt a dokumentumkészítésben és az indexelésben, mert a jelölők nincsenek beállítva, mint egy HTML DTD-ben. Képes listák, oldaltörések, bekezdések készítésére, támogatja a hiper linkeket, tulajdonos, eredet jelölésére, ellenőrzött szótárakkal, fejlécekkel a szövegen belül, címkéssel a szövegen belül (mint szerző, cím, dátum), információt ad az elektronikus dokumentumról és az eredeti forrásról, ha az nyomtatás alapú. Az SGML magát a dokumentum részeket látja el címkéssel, hogy potenciálisan több teljes szöveges visszakeresést lehessen végezni. Biztosítja, hogy az indexelés nem különálló a szövegtől, az indexelés magában a szövegben van, a leíró adatok a fejlécen belül, amely megbízható módszert nyújt az elektronikus szövegek indexeléséhez. Az SGML hátránya a rugalmassága ellenére annak összetettsége, amelynek magas szintje meggátolja széles körben való elterjedését a weben.

2.3.2.XML

Az XML az SGML rugalmassága több bonyolultság nélkül. Az XML az SGML részhalmaza, megőrzi az SGML gazdagságát, tulajdonságait, jellemzőit, ugyanakkor eltávolít számos bonyolult funkciót. A W3C definiálta, mint adatformátumot, amely 1998-ban a dokumentumok cseréjére volt hivatva. Némileg úgy néz ki, mint a HTML tag-ek. A szavak „< >” zárójelben, az attribútumok mezőnév értéként =”value”. Amíg a HTML meghatározza minden attribútum és tag értékét és, hogy a szöveg hogy fog kinézni közöttük, addig az XML tag-eket csak körülhatárolt adatrészekre használ, az adatok értelmezését az alkalmazás olvassa be. Más szóval egy XML file-ban minden a kontextustól függ, lehet egy bekezdés, egy paraméter, egy személy. Az XML alapvetően SGML a webre, egy egyszerűsített böngészőképes verziója, bővíthető engedve a web fejlesztőknek kidolgozni végtelen számú dokumentum típusokat. W3C elhelyezett egy online ingyenesen elérhető XML útmutatót a készítőik számára.

2.4.Szemantikus együttműködő képesség

2.4.1.HTML

Ismert jelölő nyelv, amely alapján a WWW fejlesztették, hatalmas történelmi jelentőséggel. Az SGML ISO 88679 szabvánnyá vált 1968-ban, és a 90-es években kezdték el használni, amikor a web kezdett népszerűséget nyerni. A HTML az SGML viszonylag kis csoportja, alkalmas menükészítésre, támogatja a hipertext-et és a multimédiát. Széles körben népszerűvé vált és kinőtte eredeti céljait a nem dokumentum alapú tudományos és technikai dokumentumok csereforgalmát. A HTML lehetővé teszi más alkalmazások adaptálását, amely a specializált piacokon problémához vezetett. Komoly mulasztása a HTML-nek a hosszú távú elektronikus adatok archiválásának hiánya, mert túl korlátozottak az indexelési kapacitások, hogy lehetővé tegyék a kívánt metaadatok készítését.

2.4.2.Encoded Archival Description (EAD)¹⁵

Kódolt levéltári leírás. Az EAD DTD egy szabvány először 1998-ban publikálták és kódolt archiváló segédletként használták az SGML-lel. A szabványt fenntartja a hálózati Fejlesztő és Marc Szabvány Ügynökség a Lybrary of Congress társaként az Amerikai Archiváló társasággal (Network Development and MARC Standard Office). A Lybrary of Congress website-ján példákat és útmutatót is találunk. Az EAD fejlesztést egy tartós szabvány készítése motiválta, hogy elősegítse az egységes hálózati elérést az archív és kéziratos könyvtári gyűjteményekhez. Kiegészítve a Marc leírásokat a részletesebb EAD leírásokkal. Az EAD nyilvántartások leírására szolgál, különböző médiában. Az EAD mind a gyűjtemény szintjén, mind egyszerű katalógus rekordok szintjén enged egyszerű, vagy komplex leírást készíteni különböző mértékben az indexelésben és a visszakeresésben, engedve a könyvtárosoknak eldönteni, hogy melyik címkét milyen részletességgel használják. A címkék személyenként, területenként, földrajzi névként lehetnek kombinálva kontrollált szótárakkal, mint fogalom tár és authority fájl, mint például a Library of Congress Name Authority File (LCNAF), a Library of Congress Subject Headings

¹⁵ EAD hivatalos weboldal, elérhető: <http://www.loc.gov/ead/>

(LCSH), a Thesaurus for Graphic Materials (TGM2), és a Art & Architecture Theasurus (AAT). A legalapvetőbb szinten a segédletek két szegmensből állnak. Az egyik információ a segédletről magáról, azok címe, fordítóprogram, összeállításának időpontja, a másik információ az archivált anyagról, egy gyűjtemény, egy rekord, egy fond, vagy sorozat. Az EAD DTD kétszintű elemekre bontja az első szakaszt, egy EAD Header-re <eadheader> és egy Front Matter-re <frontmatter>. A második szegmens, amely az archivált anyagok információiból áll, a harmadik szintű elemeken belül van és archiváló leírásnak nevezik <archdesc>. Mind három ezen elemet a legkülső elem tartalmazza <ead>, amely az egész dokumentumot becsomagolja. Az EAD segédletek szerepe, hogy hálózati környezetben forradalmasítsák a kutatók világát, hogy a kutatók távoli helyszínekről lekérdezhessenek gyűjtemény szintű segédleteket, linkeket, egyéni rekordokat.

```
eadheader>
  <eadid>[...]</eadid>
  <filedesc>
    <titlestmt>
      <titleproper>[...]</titleproper>
    </titlestmt>
  </filedesc>
</eadheader>
```

2.4.3. Text Encoding Initiative (TEI)

Szövegt kódolási kezdeményezés. A TEI¹⁶ iránymutatásait először 1994-ben publikálták egy nemzeti kutatási projekt eredményeként, amely 1987-ben kezdődött. Az segédlet 1400 oldalból áll, elérhető nyomtatott formában, van ingyen az Interneten. A TEI projekt célja definiálni az általános irányokat a szöveges anyagok reprezentálásáért, ábrázolásáért elektronikus formában, oly módon, hogy lehetővé tegyék, hogy a kutatók minden tudományágban cseréljenek és felhasználjanak forrásokat, függetlenül a szoftvertől, a hardvertől és az alkalmazás környezetétől. A

¹⁶ TEI hivatalos honlap, elérhető: <http://www.tei-c.org/index.xml>

TEI Guideline meghatározza a TEI fejléct, ami minden szöveget megelőz, hogy meghatározza azt. A szerkezet a katalogizálás hagyományain alapul. A TEI fejléc (TEIH) úgy szolgál, mint egy elektronikus címdal beleértve a metaadatokat, fájl leírások, kódolás leírás, forrás leírás, revízió történet. A TEI fejléc úgy is használható, mint egy átlagos bibliográfiai kontroll. Lehet része a szövegnek, a fejléct készítheti a szerző, vagy a kiadó egy eredeti kódolás részeként, vagy létre lehet hozni a dokumentum TEI kódolása során. A segédletek kereteket, „független fejléceket” állapítanak meg, amelyek külön tárolhatók a szövegtől, amelyekre vonatkoznak. A független fejléc szabadon álló TEI fejléc, amely használható katalógusokban, adatbázisokban hivatkozva távoli TEI-vel kódolt szövegekre. A TEI DTD szerkesztéséhez a használónak választania kell egyet a hat meghatározott alap címke készletből, amely főleg próza, vers, átírat, beszédek, szótárak, vagy szaknyelvi adatbázisok. A TEI-t igen széles körben használják, különösen egyetemi könyvtárakban, digitális szövegek készítéséhez, különösen humán területeken, hogy biztosítsanak egy szabványosított formátumot gazdag jelölő lehetőségekkel az indexeléshez, a szövegek megosztásának megkönnyítésért és elősegítésért.

2.4.4. Computer Interchange of Museum Information (CIMI)

Múzeumi információk számítógépes cseréje. Az SGML DTD egyik legfontosabb „utódja” a CIMI, amelyet a múzeumok alkalmi társulásait és múzeumi szervezeteket kötötték össze 1990-től. Egy olyan szabványon dolgoztak, amely például alkalmas lenne kiállítási katalógusok készítésére, amely az első típusa volt a múzeumi szöveg alapú információforrásnak. Ezeket a szabványokat a múzeumi információk cseréjére szánták, hogy lefedjék a különböző típusú információk széles skáláját és struktúráját. A múzeumi társaságok készítettek egy szabványt a Standard Framework for the Computer Interchange of Museum Information, elérhető elektronikus formában és publikálták a MCN Spectra-ban 1992-ben. Tartalma:

- alap leíró elemek, mint dátum, objektum cím, név, dokumentum cím, szerkesztő és szervezet név
- tárgy leírás, mint osztályozás, anyagok, stílus,

- URI-k
- forrás és technikai jellemezők
- adminisztratív részletek, mint a szervezet neve és címe
- adminisztratív metaadatok, mint a rekord típus és dokumentumforrás
- eredet, forrás
- elérhetőség, copyright, szerzői jogok

A CIMI DTD-je a TEI LITE verzióját használja fel, mint egy alap formátumot és hozzáteszi a múzeumi adat részeket, mint például anyagok, len, zománc, és a folyamatok technikái.

3. Dublin Core

A Dublin Core¹⁷ Metadata Element Set története 1995-ben kezdődött Dublinban az OCLC otthonában. Az első DC sorozatot könyvtárosok, digitális könyvtár kutatók, tartalomfejlesztők, archiváló szakemberek hozták össze, hogy elkészítsenek egy nemzetközileg elismert elem készletet az elektronikus dokumentumok leírására. A mag 15 eleme könnyen érthető leíró nevekből, egyszerű szócímekből áll. A DC második verzióját 1998-ban publikálták, összefoglalva a DC elemek frissített definícióit. A DC elemek három csoportra oszlanak, 1. elemek, amelyek utalnak a forrás tartalmára, 2. elemek utalnak a forrásra, mint szellemi tulajdonra, 3. elemek a forrás példányosításáért. Minden elem választható és megismételhető, az elemek megjelenhetnek tetszőleges sorrendben. Eredetileg HTML használatán keresztül valósították meg, a weben. A metaadatok leírására az XML és RDF kereteket használja, biztosítva az együttműködést a kereső motorokon keresztül. A DC előnye a Marc-hoz képest, hogy sokkal rugalmasabbak és térképezhetőbbek. A DC célja, hogy olyan sémát fejlesszenek, amely találkozik a könyvtárak összetett és kifinomult

¹⁷ Dublin core hivatalos honlap, elérhető: <http://dublincore.org/documents/1999/07/02/dces/>

igényeivel, hogy támogassa a következetes indexelést, a szemantikus együttműködést a tudományokban, rendelkezésére álljon bármely kiadónak, vagy könyvtárnak elektronikus forrásokkal, de nem elvárás a katalogizálási szakértelem a rekord készítéséhez. A DC elemek hármas felosztása a következő.

Tartalom: cím/title, téma/subject, tartalmi leírás/description, forrás/source, nyelv/language, kapcsolat/relation, tér-idővonatközös/coverage

Szellemi tulajdon: létrehozó/creator, kiadó/publisher, közreműködő/contributor, jogok/rights

Példányosítás: dátum/date, típus/type, formátum/format, azonosító/identifier

Elemek

Cím: A dokumentum megnevezésére szolgáló szó, kifejezés, vagy egyéb jelcsoport.

Létrehozó: Az a természetes személy vagy testület, aki/amely a dokumentum vagy annak fő része szellemi tartalmának alkotója, illetve e tartalomért elsősorban felelős.

Közreműködő: Az a természetes személy vagy testület, aki/amely a dokumentum szellemi tartalmának alkotásában részt vesz, és a létrehozóhoz képest alárendelt, illetve járulékos szerepet tölt be, illetve a dokumentum valamely járulékos részének létrehozója.

Kiadó: Az a természetes személy vagy testület, aki/amely a dokumentum nyilvánosságához közvetítéséért felelős.

Azonosító: Adott környezetben a dokumentumot egyértelműen azonosító hivatkozás, jelsorozat.

Forrás: Hivatkozás arra az eredeti forrásra, amelyből a leírt digitális dokumentum származik.

Kapcsolat: Hivatkozás a leírt dokumentummal kapcsolatos másik dokumentumra.

Dátum: digitális dokumentum létezése során előforduló fontosabb események időpontja.

Formátum: A digitális dokumentum megjelenésének formája és megjelenítésének módja, eszköze.

Típus: A dokumentum típusát, műfaját, általánosabb sajátosságait jelölő kifejezés.

Téma: A dokumentum tartalmát leíró tárgyi kifejezések, illetve osztályozási jelzetek.

Tartalmi leírás: A dokumentum tartalmának összegző leírása.

Tér-idővonatkozás: A dokumentum tartalmának térbeli vagy időbeli vonatkozásai.

Nyelv: A dokumentumban előforduló nagyobb szövegrészek, fontosabb intellektuális tartalmak nyelve.

Jogok: Adatok a dokumentum felhasználásával kapcsolatos jogokról.

A DC a TEI az EAD és a CIMI összehasonlítása¹⁸

DC heading	TEI	EAD	CIMI
Subject	<textClass>	<controlAccess>	<topic>, <context>
Title	<title>	<titleProper>	<title>
Author	<author>	<author>	<author>
Publisher	<publicationStmt> <publisher>	<publisher>	<publicationStmt> <publisher>
OtherAgent	<sponsor> <funder>, <principal> <respStmt> <resp> <editionStmt> <resp>		<sponsor> <funder> <principal>, <respStmt> <resp> <editionStmt> <resp>
Date	<publicationStmt> <date>		<publicationStmt> <date>
ObjectType	<textClass>		<textClass>

¹⁸ Biblink weboldal, elérhető: <http://hosted.ukoln.ac.uk/biblink/wp1/sgml/toc.html>

	<keywords SCHEME="DCOT">		<keywords SCHEME="DCOT">
Form	[= SGML; implied]	[= SGML; implied]	[= SGML; implied]
Identifier	<publicationStmnt> <idno>	.	<publicationStmnt> <idno>
Relation			
Source	<sourceDesc> <biblFull>		<sourceDesc> <biblFull>
Language	<langUsage> <language>		<langUsage> <language>
Coverage	<extent>		<extent>

4.USMARC

A USMARC a DC elemek által figyelembe vett központi fejlesztésű rekord.. A DC elemek kevésbé specifikusak, nem tudják kielégítően azonosítani az elemeket. A MARC 1960-as években lett szabványosítva, amely lehetővé tette a könyvtáraknak az automatizált könyvtári rekordok cseréjét. A MARC karbantartásáért a Lybrary of Congress Network Development and Marc Standard Office felelős. A Marc széles körben vált ismertté a különböző felhasználói szervezetekben. A nemzeti könyvtárak hajlandóak a többnyelvű és a kulturális kívánalmaknak megfelelő Marc változat nemzeti szabványainak kifejlesztésére. A magas szintű Marc rekord készítése a katalogizálás szabályainak ismeretét, előképzettséget, szaktudást kíván. A Marc rekord szabályozza a rekord struktúrát, nem írja elő rekord tartalmát. A MARC rekord összetevői: rekordszerkezet, tartalomjelölők és adattartalom. A MARC rekord áll egy rekord fejből, mutatókból, és adatmezőkből.

0XX kontroll számok

1XX főtételek

2XX cím és utaló információk

3XX fizikai leírás

4XX sorozatok

5XX megjegyzések

6XX tárgyi melléktétel

7XX további kapcsolt mezők

8XX sorozat bejegyzések

9XX tartalék mezők

Az utolsó két számjegy jelzi a tartalom további felosztását. A mezők további almezőkre oszthatók. A Marc nagyon összetett leíró metaadat rendszer, amelyet csak megfelelő képzettséggel lehet előállítani. Mindazonáltal a Marc-nak kiugróan fontos kapcsolata van más metaadat szabványokkal. 1995-ben kezdeményezték a Marc DTD SGML-ben való fejlesztését. A projekt célja a katalogizált adatok konverziójának támogatása adatvesztés nélkül.

4.1.HUNMARC

A HUNMARC¹⁹ bibliográfiai rekord három fő részből áll:

- rekordfej,
- mutató,
- adatmezők.

Rekordfej : a bibliográfiai rekordnak az elején található és a rekord feldolgozására vonatkozó információkat tartalmazó része. Ezek az információk számok vagy kódértékek, amelyeket relatív karakterpozíciójuk azonosít. A rekordfej állandó hosszúságú, 24 karakterpozícióból áll és a HUNMARC rekord első mezője.

¹⁹ KSZ/4.1, Hunmarc a bibliográfiai rekordok adatcsere formátuma

Mutató: a rekord valamennyi adatmezőjének a hívójeléből, az adatmező hosszából és kezdőkarakterének pozíciójából álló tételek összessége. Minden egyes mutatótétel 12 karakter hosszúságú. A mutatótételek a hívójelek növekvő sorrendjében következnek. Azonos hívójelű ismétlődő mezők esetén a kezdőkarakter pozíciójának növekvő sorrendje szerint rendezettek. A mutató mezőhatárjel karakterrel végződik.

Adatmezők: a HUNMARC bibliográfiai rekordban a bibliográfiai adatokat tartalmazó mezők, amelyek mindegyikét egy három számjegyből álló, a mutató tételében elhelyezkedő hívójel azonosít. Minden adatmező mezőhatárjel karakterrel végződik.

Az adatmezőknek két típusát különböztetjük meg:

- tájékoztató adatmezők,
- bibliográfiai adatmezők.

A Hunmarc formátum szerkezeti elemei

Hívójel: az adatmezőt azonosító három számjegyből álló karaktersorozat.

Indikátorok: a bibliográfiai adatmezők első két karakter pozíciója, amely további információt hordoz vagy az adott mező tartalmáról, vagy az adott mező és a rekord egyéb mezői közötti kapcsolatról, vagy bizonyos adatfeldolgozási folyamatokban szükséges műveletekről. Az indikátorértékek általában számjegyek. Térközzel (szóköz, space, blank) jelöljük a meghatározatlan (nem használt vagy nem értelmezett) indikátorpozíciót.

Az almezőazonosító a HUNMARC formátumban két karakter, amely az adott mezőn belül megkülönbözteti és azonosítja azokat az adatelemeket, amelyek valamilyen szempontból külön kezelést igényelnek. A bibliográfiai adatmezők mindig tartalmaznak legalább egy - rendszerint \$a – almezőt.

Az almezőazonosító két részből áll:

- almezőhatárjel (hex 1F), amelynek grafikus ábrázolása: \$,

- almezőjel, amely a latin abc kis- vagy nagybetűje, vagy arab számjegy.

Minden HUNMARC bibliográfiai rekordban szerepelnie kell azonban a következő mezőknek:

- 001 Rekordazonosító
- 005 A rekorddal való utolsó művelet dátuma és ideje
- 008 Meghatározott jellemzők és információk adatok
- 040 A leírás forrása

5.DVD-k feldolgozása Marc szabvány alapján

Történelem

A DVD fejlesztése először 1995-ben kezdődött egy tíz cégből álló konzorcium által, a cégek a következők: Hitachi, JVC, Matsushita, Mitsubishi, Philips, Pioneer, Sony, Thomson, Time Warner és a Toshiba.²⁰ Ezek a vállalatok alkották a DVD Konzorciumot, amely 1997-ben DVD Forummá változott. A fórum célja, hogy elfogadtassa a DVD termékeket az egész világon, a szórakoztatói, elektronikai, fogyasztói és az informatikai iparágakban. A DVD Forumban jelenleg több mint 200 vállalat és szervezet vesz részt, a kutatásban, fejlesztésben és a gyártásban. A lemeznek eredetileg Digital Video volt a neve, majd később Digital Versatile Disc, míg végül 1999-ben a DVD Forum elrendelte, hogy egyszerűen három betűvel -DVD- nevezzék el, mint nemzetközi szabványt.

²⁰ Guide to Cataloging DVD and Blu-ray Discs Using AACR2r and MARC 21, elérhető: <http://www.olacinc.org/drupal/?q=node/29>

DVD vs CD²¹

Ránézésre nincs különbség egy DVD és egy Cd között. Mind a DVD és a CD egy 12 cm-es átmérőjű korong, amely milliárdnyi apró gödrök (nem fényvisszaverő) és dudorok (fényvisszaverő) rendezett sorából áll egy spirális pályán. Ezek a dudorok és gödrök képviselik a digitális információ nulláit és egyeit, amelyek lézerrel olvashatók. A különbség, hogy a DVD gödrei és dudorai rövidebbek és keskenyebbek, mint a CD gödrei és dudorai, és a lézernek is rövidebb a hullámhossza. A tárolás szempontjából ez azt jelenti, hogy egy DVD 4.7 milliárd byte információt képes tárolni, ami hétszer több információ mennyiséget jelent, egy szabványos CD-hez képest. A DVD egyik oldalán kétinformációs réteg van, amely durván 9 gigabájt tárolására képes. Ellentétben a CD-vel a DVD mindkét oldalán lehet információt tárolni. A DVD lényegében egy nagyobb és gyorsabb CD, amely videókat, fotókat és számítógépes adatokat tud tárolni.

A CD és DVD ugyanazokból az anyagokból és rétegekből állnak, de a gyártás különböző. A DVD, mint két vékony CD összeragasztva, a Cd-t a lézer csak az egyik oldalon a DVD-t mindkét oldalon olvassa. A DVD lemez kapacitása 4,7 GB-tól (egy egyoldalas, egyrétegű lemeznél) 17 GB-ig (kétoldalas kétrétegű lemeznél) terjedhet.

Új formátumok

A Blu-ray Disc-et (BD) a Sony/Philips fejlesztette 2002-ben. A HD DVD-t a Toshiba 2003 márciusában, amely egy magas sűrűségű optikai lemez, adatok rögzítésére a kék lézert használva. A HD DVD nem változtatja meg az adatrétegek mélységét, a Blue-ray Disc 0,1 mm-es fedőréteget használva közelebb tudja hozni az adatokat a lencséhez (a hagyományos DVD 0,6 mm-es, a CD 1,2 mm-es fedőréteget használ).

A Maxell bejelentette tervezi a Holographic Versatile Storage Disc (HVD) fejlesztését, ami egy holografikus lemez és 800GB tárolására alkalmas. A HVD-n piros és zöld

²¹ <http://www.dvddemystified.com/dvdfaq.html#1.1>

lézerek használatával rögzítik az adatokat, amely nagy mennyiségű adat tárolására képes.

Új kifejezés a WebDVD egyszerű, de erőteljes koncepciója egyesíti a DVD-t az internetes technológiákkal, úgymint DVD (gyors hozzáférés, magas minőségű video, hang és adat) és az internet (interaktivitás, dinamikus frissítés, kommunikáció). Általánosságban elmondható, hogy a WebDVD feladata, hogy továbbfejlesszék a DVD-eket HTML oldalakkal, scriptekkel. A WebDVD nem védett kifejezés, variációk még iDVD, eDVD, Connected DVD és így tovább. A DVD forum kreál egy WebDVD formátumot, amely továbbfejlesztett (Enhanced DVD) néven ismert. A hibrid DVD tartalmazhatnak hangot, videot, vagy számítógépes adatokat.

DVD típusok

A DVD fizikai formátumok egy csoportja. A fizikai formátum leírja a médiát, amely formátumban tárolva van, milyen adatok (szoftver, videó, vagy zene) vannak tárolva, hogy van kódolva, és hogy lehet lejátszani. A fizikai formátumok az adatok tárolási kapacitásától függően változnak, pl. egyoldalas, kétoldalas, egyrétegű, vagy dupla rétegű, rögzített, vagy újraírható. Az alkalmazott formátumok, DVD-Video, DVD-Audió, DVD-ROM videóként alkalmazva, audio, vagy adat tárolás, és ezek kombinációját tartalmazhatja. Ezeket lehet tárolni bármely formátumban, de nem minden berendezés tudja ezeket lejátszani. A DVD-ROM egy többjelentésű kifejezés, amely leírja az alap formátumokat, kompatibilis a DVD eszközökkel, de lejátszani csak a számítógépen, vagy speciális eszközökön lehet. A DVD lehet rögzített, vagy írható, pl. DVD-R, DVD-RW, DVD+R, DVD+RW és DVD-RAM.

DVD-5 néven ismert az egyoldalas, egyrétegű formátum, amely 4,7 GB adat tárolására képes, Az „5” jelenti a közel 5 GB adat tárolási kapacitást. Körülbelül 2 óra videó és audió, illetve 74 perc nagy felbontású zenei DVD-Audio-ra képes. Az egyoldalas kétrétegű DVD-9 8,5 GB tárolásra képes. A DVD lejátszó automatikusan átvált a második rétegre a másodperc töredéke alatt, és a lézer újra fókuszál a mélyebb második rétegen. Ez a képesség lehetővé teszi hosszú, akár négy órás filmek lejátszását is. A kétoldalas, egyrétegű DVD-10 kapacitása 9,4 GB adat, gyakran használják egyik oldalon szélesvásznú mozikat, a másik oldalon ugyanazon

mozi teljes képkockás változatát. Szinte minden DVD lejátszónál kézzel kell kapcsolni, de van néhány lejátszó, amely automatikusan vált. Kétoldalas, kétrétegű, DVD-18 kapacitása körülbelül 17 GB és 8 órányi audió és videó. Négy óra megszakítás nélkül az egyik oldalon. Sokszor a filmstúdiók inkább használnak két DVD-9-est, mint egy DVD-18-as, mert ez költségben nagyobb.

Előre rögzített adatformátumok

A DVD-ROM-ok a kereskedelemben csak olvasható lemezek, számítógépes programok, adatok, vagy mindkettő tárolására. Kapacitása 4,7 és 27 GB között van. Legtöbbször csak számítógépes DVD meghajtóval lehet lejátszani. DVD-V (DVD-Video) szabványos MPEG-en alapuló audió és videó tárolására és lejátszására alkalmas. DVD-A (DVD-Audio) egyenlő egy szabványos audió CD-vel, amely Pulse Code Modulation-t (PCM) használ a hang rögzítésére, de az előbbi hétszer annyi információ tárolására képes.

Írható formátumok

DVD-R (írható DVD) egyszer írható lemez, amely hasonló a CD-R-hez. Kapacitása körülbelül 4,7, vagy 9.4 GB és elsősorban információ archiválására és video felvételek tárolására használják. A DVD-R-t egy olyan festékező eljárással fejlesztették ki, amelynek világos belső gyűrűje körül sötétlila, kék és szürke gyűrűk helyezkednek el szemben az ezüstsínű gyűrűkkel. Olvasható DVD lejátszókkal és meghajtókkal a számítógépen. DVD-RW (újraírható DVD) a DVD-R egy újraírható változata, amely kompatibilis a legtöbb DVD lejátszóval és meghajtóval, sorozatosan akár 4.7 GB adat írható akár 1000 alkalommal. DVD+R (írható DVD) egyszer írható, a DVD+RW formátum alapján 1.7 GB adat rögzítésére képes. DVD+RW (újraírható DVD) versenyben van a Sony által fejlesztett DVD-RAM és DVD-RW szabvánnyal. Akár 4.7 GB adat rögzítésére, akár 1000 alkalommal újraírható formátum. A DVD-RAM, DVD-RW és DVD+RW kompatibilis a legtöbb DVD lejátszóval és számítógépes DVD-ROM meghajtókkal. DVD-RAM (újraírható DVD) törölhető, újraírható változata a DVD-ROM-nak, 4.7 GB rögzítésére alkalmas, 100000 újraírható változat, a DVD-RAM lemezek nem kompatibilisek a legtöbb DVD lejátszóval és meghajtóval.

Blu-ray Disc típusok

BD (Blu-ray Disc) nagy sűrűségű optikai lemezek, nagy tároló kapacitású, maximális képfelbontást, hangot nyújtanak. BD-RE (újraírható Blu-ray lemez) először a Sony, a Philips és a Panasonic készítette. BD-R (írható Blue-ray lemez) egyszer írható változat. BD-ROM (Blue-ray Read-Only Memory) csak olvasható változat.

(DVD Forum,²² Blu-ray Disc Association,²³ HVD Forum)²⁴ Az internettel szemben, amely egyesíti a kábel tv-t, a rádiót, a telefont, a műholdakat, az újságokat és magazinokat, a DVD-t, ami egy biztonságos média (discrete media), fogják alkalmazni biztonsági mentésekre, archiválásokra, mint végleges médium, mind számítógépen és otthoni környezetben. Vannak, akik azt jósolják a Blu-ray a DVD teljes cseréje lesz.

DVD-video és Blue-ray lemezek katalogizálása Marc szabvány alapján

Sok kereskedelmi forgalomban kapható DVD-Video filmeket, vagy tv műsorokat tartalmaz. Először egy menü jön fel, amelyből a felhasználó választhat, milyen változatot szeretne futtatni, nyelv, hang beállítások, interjúkból, vágatlan verziókból választhat. A DVD-Video katalogizálása nem különbözik egyéb film, vagy videó bibliográfiai rekordjaitól, van azonban néhány speciális tulajdonsága, amit figyelembe kell venni.

Figyelmen kívül hagyható információk Interaktív menü, jelenetválasztás, hirdetések, trailerek (előzetesek).

Tovább fejlesztett DVD

²² DVD Forum hivatalos weboldal, elérhető: <http://www.dvdforum.org>

²³ Blu-ray disk US weboldal, elérhető: http://www.blu-raydisc.com/bluray_site.htm

²⁴ HVD Forum, elérhető: <http://www.hvd-forum.org>

Fontos a működéshez szükséges berendezések, egyéb tulajdonságok rögzítése, pl. számítógépes játékok, linkek, rajongói oldalak, online dokumentumok, chat szobák, asztali ikonok, képernyővédők és poszter készletek.

Blue-ray és HD DVD lemezek

Két kompatibilis nagy felbontású formátum versenyez egymással, amely egy normál felbontású DVD-t fog lecserélni, amely jelenleg a legtöbb a gyűjteményekben. A Blu-ray a nagyfelbontású lemez szabványának a csúcsa, így a könyvtáraknak szükségük lesz Blu-ray lejátszóra. A Blu-ray ibolya kék lézert használ, amely rövidebb hullámhosszú, mint a DVD vörös lézere. Ez a rövidebb hullámhossz lehetővé teszi több adat tárolását kisebb területen. A kétrétegű Blu-ray lemez tartalmazhat több mint 9 óra nagyfelbontású videót, vagy 23 óra szabványos felbontású videót, 50 GB területen. A gond csak, hogy mind a könyvtáraknak és a fogyasztóknak nagy gyűjteményük van már DVD-kből. A Blu-ray gyártók azt állítják, hogy a hagyományos lejátszók kompatibilisek lesznek az új gépekkel. A könyvtárosok elsődleges feladata megérteni a speciális berendezés követelményeit, és egyértelmű katalógus rekordok készítése. A Blu-ray lemezek lejátszását a jelenlegi DVD lejátszók nem teszik lehetővé. Ezen kívül a Blu-ray-nek van egy internetes szolgáltatása is, ez lehetővé teszi „BD-Live” alkalmazások használatát²⁵.

5.1.DVD-Video

Fő információforrások: az anyag, cím keretek, az tartó címkéje, ha egy lemez egy másik szerves része. Alternatív információforrások: a kísérő szöveges anyag, a tartó, ha az nem szerves része a lemeznek, egyéb források. A DVD-ket katalogizálhatjuk a címképernyőről, ha lehetséges. ha az információ nem található meg a képernyőn, vagy nincs hitelesítve, magáról a lemezről. Néha külön rekordot hoznak létre a képernyő cím katalogizálása, amely a következőképpen néz ki: 500\$a cím a tartóról.

²⁵ Blu-ray Disc US weboldal, elérhető: http://www.blu-raydisc.com/blurray_site.htm

041 Nyelvi kód

A DVD-Video-k gyakran tartalmaznak több típusú nyelvi információt, feliratok, hangsávok, szinkronok. A 041-es kódokat együtt használják az 546-os területen. Kódolt nyelvek: beszélt nyelv, írott nyelv (beleértve a feliratokat és inzerteket), eredeti nyelv, kísérő anyag nyelve.

Példa: japán nyelvű film, angol szinkronnal, alternatív zenével, és angol vagy spanyol felirattal.

041 1 \$a jpn \$a eng \$b spa \$h jpn

546 \$a Japanese or English soundtracks with English or Spanish subtitles.

Példa: angol nyelvű film, angol zárt feliratok

546 \$a Closed-captioned.

Cím és szerzőségi közlés

A bevezető mondatok, mint „MGM mutatja be...” nem számítanak a cím részének.²⁶ Magába foglalja a producort, a rendezőt, az író, és aki szerepet játszik az egész létrehozásában, mint pl. az animációs film rendezője, a balett koreográfusa, és a zeneművek dalszövegírói és dalszerzői. Ha a három ugyanaz csak az elsőt kell leírni. Ha több mint három ember végzi ugyanazt a funkciót a megjegyzésben 508-ban kell leírni. Maxwell kézikönyve (AACR2) további útmutatást nyújt a meghatározó személyek és szervezetek felelősségéről. Maxwell a filmkészítés három típusát különbözteti meg. 1. A megbízó, akinek elsődleges szerepe, hogy támogassa a film eredeti ötletét, finanszírozza és megszervezza a termelést. 2. A gyártó, vagy a produkciós cég felelős a mozifilm készítéséért. 3. A kiadó, vagy a forgalmazó, aki kiadja az elkészült mozifilmet.

²⁶ OLAC weboldal, elérhető: http://olacinc.org/drupal/capc_files/DVD_guide_final.pdf,
16.oldal

245 14 \$a Sopranos. \$n Season six. \$n Part 2. \$h [videorecording] /
\$c created by David Chase; Chase Films, Brad Grey Television; a presentation of
Home Box Office.

Kiadás

Sok filmcímnek van különböző változata, széles, standard, vagy hosszabb változata. A kiadói nyilatkozatot a 250-es mezőben különböztetik meg. Pl. „Special Edition”, amely egyébként azonosítható a lemezen is, vagy a csomagoláson. Ha nincs kiadói nyilatkozat, és szükséges megkülönböztetni a különböző változatokat szögletes zárójelben megadhatjuk [szélesvásznú kiad.]. Példák:

250 \$a Special ed.

250 \$a Widescreen version.

250 \$a Standard version.

250 \$a Director's cut.

250 \$a Extended version.

Ha egy film csak teljes képernyős változatban jelent meg, pl. 1.37:1-es a képarány, nem kell a 250-es mezőt használni, ellenben be kell vezetni az 500-as mezőbe. Ez vonatkozik minden olyan információra, amely nem jelent különböző verziókat. ellenben ha a címek már megjelent több verziója, akkor azt az információt meg kell adni a 250-es mezőben. Pl.:

250 \$a Special director's cut ed., [widescreen version].

Meg kell különböztetni kiadással kapcsolatos jogcímeket és sorozattal kapcsolatos nyilatkozatokat.

Közzététel, terjesztői adatok, dátum, 260-as mező

Egyes DVD-kre rányomtatnak copyright dátumot.

Terjedelem/Fizikai jellemzők

300 \$a 1 videodisc (66 min.) : \$b sd., col. ; \$c 4 ¾ in. + \$e 1 booklet ([10] p. : col. ill. ; 20 cm.)

538 \$a DVD.

500 \$a Booklet features pieces by critic David Ehrenstein, screenwriter David Sherwin, and director Lindsay Anderson.

538 \$a Blu-ray Disc.

Sorozat

490 1 \$a James Bond collection

830 0 \$a James Bond 007 gyűjtemény.

Feliratok

A feliratok nemcsak a fordítást szolgálják, hanem ha valaki nem hallja a hangot. Zárt feliratok azok, amelyeket a néző aktivál a tv távirányítóján keresztül. A feliratok információ szerepelhet az 546-os mezőben.

546 \$a Closed-captioned.

546 \$a closed-captioned. In English with optional subtitles in English and Spanish (feature film only).

Alkalmanként a feliratok dekódolva vannak, ha nem jelennek meg a feliratok ezt fel kell tüntetni a rekordban.

500 \$a Szerkesztett változata nem tartalmazza a zárt feliratozást, francia nyelvű zene, különleges tulajdonságokkal, mint azt a tartalom mutatja.

Feliratok a Siketeknek és Nagyothallóknak Országos Szövetsége (SDH). Fontos a rendszeres eredetű nyelvű felirat, a megjelenésben van az egyetlen különbség az SDH és a hagyományos feliratok között.



1. ábra: SDH

546 \$a In English with optional Spanish and French audio tracks; with optional subtitles for the deaf and hearing impaired (SDH).

Audio leírás/Video feliratok leírása

Nem gyakori a hang leírása, hang információk leírása. Descriptive Video Captioning (DVC)

546 \$a Audio-described.

Ezeket az adatokat össze kell vetni a menüben a DVD-n, nemcsak a tartalomban, de a képernyőn is lehetnek pontatlanok az adatok. A pontatlanságokat jelezni kell.

Információ a konténeren

Egyes kiadók használnak diagramot nyelv, hang és egyéb információk közlésére a hátoldalon. Ezeket össze kell vetni a DVD menüjével.

Előadó, közreműködő megjegyzés 511

Előadót, közreműködőt 511-es mezőben kell feltüntetni. A listán szereplő előadók, szereplők, narrátorok, azok a személyek, akik hozzájárultak a film művészeti, vagy technikai kivitelezésében. A szereplők az 511-es mezőben, a közreműködőket az 508-as mezőben, asszisztenseket az 500-as mezőben.

511 1 \$a Vivien Lee, Simone Signoret, Jose Ferrer, Lee Mervin, Oskar Werner, Elizabeth Ashley, George Segal, Jose Greco, Michael Dunn, Charles Korvin, Heinz Rühmann, Lilia Skala.

508 \$a Music, Ernest Gold.

500 \$a Based on the play by Michael Hastings.

Fizikai leírás

A speciális jellemzőknek megfelelően lehet jegyzeteket készíteni.

500 \$a Mono. sound.

500 \$a Dolby digital 5.1 sound, stereo.

A hang információkat össze lehet vonni nyelvi információkkal.

546 \$a Soundtracks: English (Dolby Digital 5.1 surround sound), English (Dolby surround sound), French (Dolby Surround sound).

Hang információkat össze lehet vonni a rendszer követelményeivel.

538 \$a DVD; Dolby Surround sound for English sound track.

Rendszerkövetelmények

Az 538-as mezőt használja ezeknek a megadására, információ a DVD formátumról, a Blu-ray formátumról, a televíziós rendszerről, a régiókódolásról. A DVD és Blu-ray lejátszásához DVD lejátszó, Blu-ray lejátszó, vagy számítógép kell. Ezek az információk gyakran fel vannak tüntetve a csomagoláson, vagy a logón.

538 \$a Requires a Blu-ray player.

538 \$a Enhanced DVD; for the 3 games a DVD-ROM drive with Windows 95 or higher is required. Will not work on a Mac or in a CD-ROM drive.

Televíziós rendszerek

Három különböző rendszer van a televíziós műsorszolgáltatásban.

NTSC (National Television Systems Committee), ezt a TV formátumot használja Kanada, Japán, Mexikó, Fülöp-szigetek, Tajvan, Egyesült Államok és más országok.

PAL (Phase Alternate Line) ezt a TV formátumot használják a legtöbb európai, a legtöbb Afrikai országban, Kínában, Indiában, Ausztráliában, Új-Zélandon, Izraelben, Észak-Koreában és más országokban.

SECAM (Sequential Color with Memory), a TV formátumot használják a kelet-Európa országok és Franciaország²⁷ Mivel egy televíziós rendszer nem fog játszani videót különböző formátumban, a rendszer követelményeknek tartalmaznia kell információt a televíziós rendszer formátumról.

538 §a NTSC.

538 §a DVD is in NTSCformat on one side, and PAL format on the other.

Világ régió kódok

A mozgóképek stúdiók ellenőrzik az otthon készült videókat a különböző országokban, hogy megakadályozzák a lejátszást a nem engedélyezett kódokkal, a DVD lejátszók is tartalmaznak egy kódot régióként, hogy ha azt értékesítik, megtagadja a lemezek lejátszást a nem kódolt régiókban.

Régió kódok a szabványos felbontású DVD-hez

A világ fel van osztva hét régióra a szabványos DVD technológiák között. Minden régiós termék csak azokat a DVD-eket játszsa, amelyeket a régió tervezett. A régió információk általában megtalálhatók a lemezen. Például egy kis föld szimbólum 1-gyel, azt fogja jelenteni, hogy a DVD az 1-es régió termékeivel fog működni.

²⁷ PAL, NTSC és SECAM összehasonlítása, elérhető: <http://www.high-techproductions.com/pal,ntsc.htm>



2. ábra: régió kódok



3. ábra: régió kódok

Szabványos DVD régiók

1. USA, Kanada, U.S. területek
2. Japán, Európa, Dél-Afrika és Közel-Kelet (beleértve Egyiptomot)
3. Délkelet-Ázsia és Kelet-Ázsia (Hong Kong)
4. Ausztrália, Új-Zéland, Csendes- Óceáni szigetek, Közép-Amerika, Mexikó, Dél-Amerika és a Karib térségek
5. Kelet-Európai (volt Szovjetunió) és Indiai szubkontinens, Afrika, Észak-Korea és Mongólia
6. Kína
7. Fenntartott
8. Különleges nemzetközi helyszínek (repülőgépek, luxushajók).

Vannak egész régiós lemezek és egész régiós lejátszók, amit általában 0 régiónak neveznek.

Blu-ray régiók

Régió A (orange) Észak-Amerika, Dél-Amerika, Közép-Amerika, Japán, Tajvan, Észak-Korea, Dél-Korea, Hong Kong, Dél-Kelet Ázsia

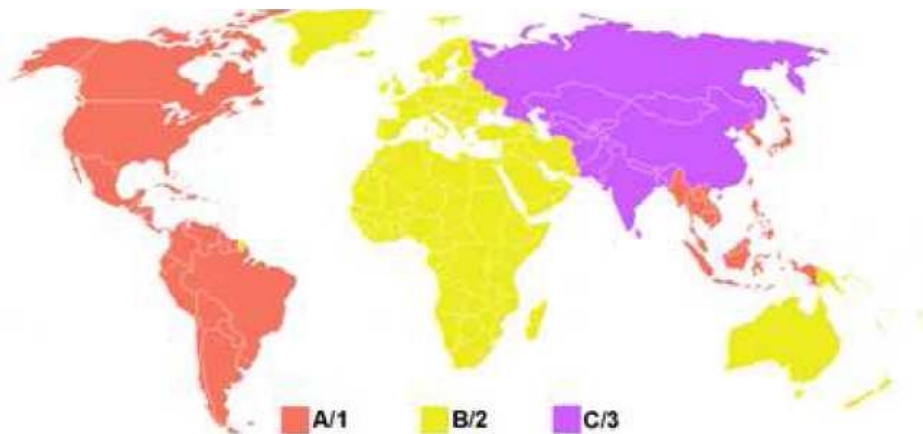
Régió B (yellow) Európa, Grönland, Francia területek, Közel-Kelet, Afrika, Ausztrália, Új-Zéland

Régió C (purple) India, Banglades, Nepál, Kína, Pakisztán, Oroszország, Közép- és Dél-Ázsia

538 \$a Blu-ray, NTSC, region 1.



4. ábra: Blu-ray régiók



5. ábra: Blu-ray régiók

Rétegek

500 \$a Dual-layer.

Képarány

500 \$a Aspect ratio 2.35:1

Képarány információkat össze lehet vonni a rendszer követelményekkel.

538 \$a DVD, Dolby surround stereo, aspect ratio 2.40:1.

A képarány információk megjelenhetnek a kiadás területen.

250 \$a Pan and Scan ed.

Közönség osztályzati kód.

Nehéz eldönteni, hogy milyen korú illetve kategóriájú cím lenne alkalmas. A leggyakoribb minősítés az Egyesült Államok Motion Picture Association of America (MPAA) értékelése.

521 8 \$a MPAA rating: PG; mild action, language and brief rude humor.

Összefoglaló

AZ összefoglalót röviden, ítélező megjegyzések nélkül kell megírni. Lehet kezdeni a csomagoláson megjelenő, vagy a szerkesztői információkkal. További iránymutatás megtalálható: (Summary Notes for Catalog Records) összegző jegyzetek a katalógus rekordokhoz az OLAC Summary/Abstracts Task Force kiadásában.²⁸

520 \$a Includes video essays about the people, places, cultures, and the beauty of Massachusetts.

Informális megjegyzések

500 \$a Includes 2005 documentary on the making of the film (50 min.) hosted by Stephen Spielberg.

Nemzetközi azonosító számok

²⁸ OLAC weboldal, elérhető: <http://www.olacinc.org/capc/summnotes.htm>

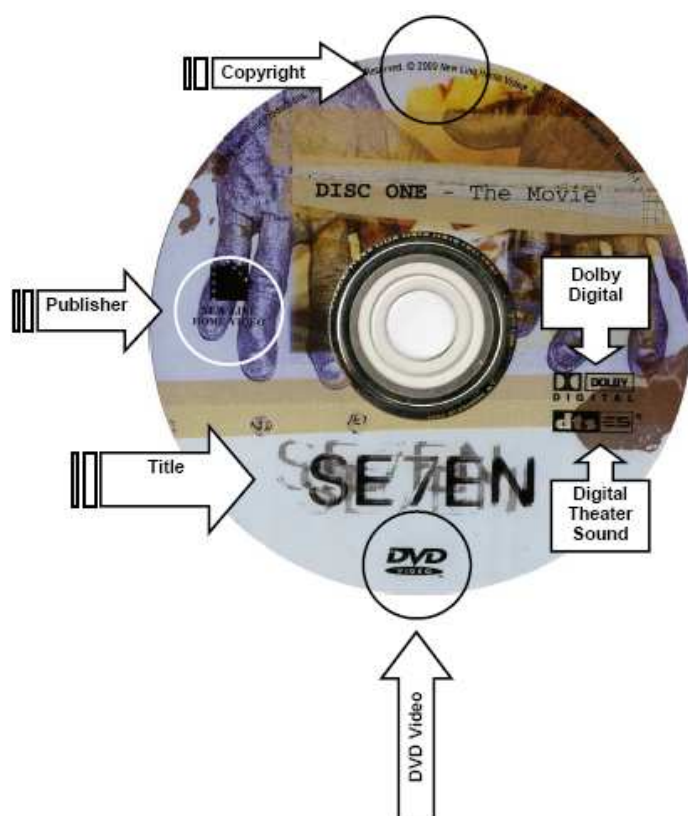
A legtöbb DVD-n van ISBN (10 vagy 13 számjegy) szám, vagy a gyártó, vagy a kiadó száma, esetleg Universal Product Code (UPC), vagy International Article Number (EAN). Ezek a számok a 020, 024, 028-as területre íródnak.

020 \$a 9780323045049

A gyártó száma

028 41\$a 59326 \$b Warner Bros. Entertainment

(Note, added entry – searchable)



6. ábra: DVD lemez címke

5.2. DualDisc katalogizálása

A DualDisc egy 4 ¾ hüvelykes lemez, amelynek egyik oldalán szabványos Audió CD, a másik oldalán DVD-Video, vagy audió van.²⁹ DualDisc katalogizálásánál fontos arra odafigyelni, hogy a kettős területű lemezek eltérhetnek az egységes formátumú lemezektől.



7. ábra: Dual disc

5.3.DVD-Audio katalogizálása

²⁹ Új hang formátumok, elérhető: <http://www.loc.gov/catdir/cpsoundrec.pdf>

A DVD-Audiot³⁰ a CD-Audio helyére tervezték, elsődleges hordozója az előre felvett zenéknek. A szabványos audió támogatja az olyan adatokat, mint szöveg, állókép és video. Képes hétszer annyi információt hordozni, mint a CD. A DVD-Audio katalogizálása hasonló egyéb hangfelvételekhez, de vannak azonban sajátosságai. Alkalmanként a DVD-Audio második oldalán is lehetnek anyagok. Egyes DVD-Audioknál lehetnek kísérő anyagok, ami lehet rövid video, program, játékok, esetleg internetes technológiák. Ezt továbbfejlesztett DVD-Audio-ként kell katalogizálni.

500 \$a Enhanced DVD-Audio.

Marc 21 007

A DVD-Audio ugyanolyan, mint a kompaktlemez.

MARC 21 033 (a dátum / idő és hely az esemény)

033 00 \$a 200001--\$b 4364\$c N53

Dátum a 260-as mezőben

A DVD-Audionak lehet egy egyszerű dátuma, a copyright dátuma, a hangfelvétel dátuma, vagy ezek bármilyen kombinációja. a dátumok lehetnek a címkén, vagy a hátoldalon, amelyet a 260-as mezőben, mint a közzététel időpontját kell elszámolni.

260 \$a Boston, Mass. : \$b Rounder, \$c 2002.

Megjegyzés terület

500 \$a Renaissance music in honor of the Virgin Mary; accompanying music video is an except from John Tavener's Village wedding.

546 \$a Sung in Spanish.

³⁰ Understanding DVD-Audio, elérhető: http://patches.sonic.com/pdf/white-papers/wp_dvd_audio.pdf

Előadó közreműködő, megjegyzés 511

511 0 \$a Natalie McMaster, fiddle and vocals with various other musicians.

A produkció létrehozásában közreműködők 508

508 \$a Artistic administrator, Philip Wilder; screen design and animation, Gil Herear

Az esemény helye, ideje, megjegyzés 518

518 \$a Recorded at Egrem Studioban, Havanna, Cuba, March 1996.

Rendszeradatok megjegyzés 538

Ezt a mezőt használjuk minden műszaki információra, amely a lejátszáshoz szükséges berendezéseket tartalmazza.

538 \$a Can be played as Advanced-resolution surround, Advanced-resolution stereo and DVD-compatible Dolby digital (AC-3); advanced resolution audio and visual content require DVD-audio-capable players.

5.4.DVD-ROM-ok katalogizálása

A DVD-ROM-ok rengeteg tartalom típust tartalmazhatnak.

- számítógépes szoftver
- numerikus adatok
- számítógépre orientált multimédia
- online rendszerek, vagy szolgáltatások

A rekordfejben 06, (dokumentum jellege rekordtípus) az „m” számítógép fájl van fenntartva. 006 kiegészítő tulajdonságok, 007 mező írja le a kódolt fizikai jellemzőket, az elektronikus forrást, 008 mező leírja az alapvető jellemzőket a erőforrás egészére.

245 cím

245 14 \$a The American Sign Language handshape dictionary DVD
\$h [electronic resource] / \$c by James Monaco.

ESRB besorolás³¹

Az Egyesült Államokban az Entertainment Software Rating Board (ESRB), egy nonprofit független ügynökség felelős a számítógépes és video játék tartalomért.

521 8 \$a ESRB rating: E, Everyone 10+ (Alcohol and tobacco reference, crude humor, mild violence).



8. ábra:ESRB besorolás

³¹ ESRB weboldal, elérhető: <http://www.esrb.org/>

Gárdonyi Géza: Egri csillagok DEENK Központi katalógusából Hunmarc formátumban³²

000 01272nlm 2200289 i 4500
001 bibKLT00286769
005 20080205102648.0
008 010403c1999 hu n ua hun 0
040 \$aHuDeKLEK
080 \$a894.511-31"185/189"Jókai M.7(086.9)
080 \$a894.511-31"187/192"Gárdonyi G.7(086.9)
100 10 \$aJókai\$JMór\$d1825-1904
245 10 \$aA kőszívű ember fiai\$helektronikus dokumentum\$cJókai Mór
256 \$aElektronikus könyv, képek és hangzó anyag
260 0 \$aBudapest\$bChannel 42 Szoftverfejlesztő Kft.\$ccop.1999
300 \$a1 CD-ROM\$c12 cm
440 0 \$aDigitális könyvek sorozat
500 \$aPapírtokban
500 \$aFőcím a disc címkéjéről
520 \$aA CD-ROM tartalma: két teljes regény egy lemezen; teljes felolvasás; művészi illusztrációk
\$aRendszerkövetelmény: Minimális Pentium 100 vagy kompatibilis számítógép; 32 Mbyte RAM; 4x CD-ROM meghajtó; 800x600 True Color videokártya; Windows 95/98; Windows kompatibilis hangkártya
538
700 11 \$aGárdonyi\$Géza\$d1863-1922
740 1 \$aEgri csillagok\$eEgri csillagok /Gárdonyi Géza
852 \$t400070\$bD1
852 \$t400071\$bD1/PM
876 \$t400070\$a4.736/2001\$xcd\$p03840979\$c4000
876 \$t400071\$a5.220/2002\$xcd\$p04120612\$c5000

³² DEENK központi katalógus, elérhető:

<http://webpac.lib.unideb.hu:8082/WebPac/CorvinaWeb?pagesize=10&view=hunmarc&sort=0&page=0&perpage=0&action=resultviewsettings&actualsearchset=FINN+TITL+%22egri+csillagok%22+and+TYPE+%22D%22&actualsort=0&language=¤tpage=result&resultview=hunmarc&recnum=&marcposition=&text0=&index0=&ccltext=&results=3>

Összefoglalás

Sokat vitatott kérdés nemcsak a könyvtárakban, hanem azon kívül is mely dokumentumokat előnyösebb vásárolni online, vagy offline, melyeket előnyösebb tárolni digitálist, vagy nem digitálist és ezek hogyan viszonyulnak a hagyományos könyvtári szolgáltatásokhoz, mely könyvtári modellek az ideálisak. Ha offline, vagy online dokumentumokról van szó egyből felmerül az aggodalom az internet használatával kapcsolatban. A rengeteg forrás között mégis kiutat mutatnak a könyvtári katalógusok, amelyek megpróbálnak lépést tartani a fejlődő technikával. Felbecsülhetetlen értékű a szakemberek, technikák, módszerek sikeres működtetése, mint ahogy a források közötti navigálás, azok megtalálása és elérhetősége.

Magyarországon ma már számos elektronikus könyvtár, közös katalógus és projekt létezik. A szabványos leíró formátumokat mégis kevés helyen használják, az elektronikus dokumentumok nincsenek megfelelően feldolgozva, pedig ha nincs megfelelően leírva egy dokumentum nem lesz elérhető, ami sok gondot okozhat a kutatóknak és az irodalmat keresőknek. Például a MEK-ben használnak cédula, Hunmarc, Usmarc, Xml formátumot Dublin Core elemekkel. Az EPA-ban használnak Dublin Core leírást. A DEENK-ben pedig Marc és Hunmarc formátumot. Sok elektronikus könyvtárban a szabványos formátumok rövidített változatait használják. A dolgozat készítése során nagyon kevés magyar nyelvű szakirodalmat találtam ebben a témában, nem talákoztam egy átfogó, összegző művel. Ezt a hiányt szerintem pótolni kellene, mert a technológiák fejlődésével nem könnyű lépést tartani.

Irodalomjegyzék

Horváth Tibor, Papp István: Könyvtárosok kézikönyve 1. kötet. Budapest, 2003.

Horváth Tibor, Papp István: Könyvtárosok kézikönyve 2. kötet. Budapest, 2003.

Horváth Tibor, Papp István: Könyvtárosok kézikönyve 3. kötet. Budapest, 2003.

Susan S. Lazinger: Digital Preservation and metadata.2001. Colorado, p. 359.

Berke Barnabásné: CD-ROM-ok bibliográfiai leírása az új magyar szabályzat szerint, elérhető: <http://www.ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikkek/valcikkek0007/berke.html>

Tószegi Zsuzsanna: A szerzői jogok védelmét szolgáló digitális technológia. TMT 53.évfolyam (2006) 10. szám, elérhető:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4533&issue_id=476

Tószegi Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében. TMT 49. évfolyam (2002) 4.szám, elérhető: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=611&issue_id=40

Szőnyi Éva: Elektronikus dokumentumok feldolgozása az online katalógus számára. Könyvtári figyelő 51.évfolyam, 2005. 4.szám, elérhető:

<http://epa.oszk.hu/00100/00143/00057/szonyi.html>

Tapolcai Ágnes: Nyílt könyvtári gyűjtemények a interneten. Szabványos metaadatok: átjárhatóság. TMT 50.évfolyam (2003) 1.szám, elérhető:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=1628&issue_id=47

Magda El-Sherbini – George Klim: Metaadatok és katalógizálási gyakorlatok. TMT 53.évfolyam (2006) 2.szám, elérhető:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4306&issue_id=469

Salgáné Dr. Medveczki Marianna: Metaadat-rendszerekről könyvtárosoknak

Takács Margit: A Dublin Core metaadat rendszer könyvtári használata

KSZ/4.1, Hunmarc a bibliográfiai rekordok adatcsere formátuma

KSZ/2 Bibliográfiai leírás, elektronikus dokumentumok

Guide to Cataloging DVD and Blu-ray Discs Using AACR2r and MARC 21, elérhető:
<http://www.olacinc.org/drupal/?q=node/29>

IFLA hivatalos weboldal, elérhető: <http://archive.ifla.org/II/metadata.htm>

Project Gutenberg weboldal, elérhető: <http://www.gutenberg.org>

<http://iqdepo.hu/dimenzio/11/11-05-13.html>

MEK hivatalos weboldal, elérhető: <http://mek.oszk.hu>

Neumann ház hivatalos weboldal, elérhető: www.neumann-haz.hu

Google könyvek weboldal, elérhető: <http://books.google.com>

The European Library hivatalos weboldal, elérhető: www.theeuropeanlibrary.org

Michael Day weboldal, elérhető: (<http://homes.ukoln.ac.uk/~lismd/>)

Priscilla Caplan: Metadata fundamentals for all librarians. 1.oldal elérhető:
<http://www.amazon.com/Metadata-Fundamentals-Librarians-Priscilla-Caplan/dp/0838908470>

EAD hivatalos weboldal, elérhető: <http://www.loc.gov/ead/>

TEI hivatalos honlap, elérhető: <http://www.tei-c.org/index.xml>

Dublin core hivatalos honlap, elérhető:
<http://dublincore.org/documents/1999/07/02/dces/>

Biblink weboldal, elérhető: <http://hosted.ukoln.ac.uk/biblink/wp1/sgml/toc.html>

<http://www.dvddemystified.com/dvdfaq.html#1.1>

DVD Forum hivatalos weboldal, elérhető: <http://www.dvdforum.org>

Blu-ray disk US weboldal, elérhető: http://www.blu-raydisc.com/bluray_site.htm

HVD Forum, elérhető: <http://www.hvd-forum.org>

Blu-ray Disc US weboldal, elérhető: http://www.blu-raydisc.com/blurray_site.htm

OLAC weboldal, elérhető: http://olacinc.org/drupal/capc_files/DVD_guide_final.pdf,
16.oldal

PAL, NTSC és SECAM összehasonlítása, elérhető: <http://www.high-techproductions.com/pal,ntsc.htm>

OLAC weboldal, elérhető: <http://www.olacinc.org/capc/summnotes.htm>

Új hang formátumok, elérhető: <http://www.loc.gov/catdir/cpsol/soundrec.pdf>

Understanding DVD-Audio, elérhető: http://patches.sonic.com/pdf/white-papers/wp_dvd_audio.pdf

ESBR weboldal, elérhető: <http://www.esrb.org/>

Ábrajegyzék

Ábrák forrása: Guide to Cataloging DVD and Blu-ray Discs Using AACR2r and MARC 21, elérhető: <http://www.olacinc.org/drupal/?q=node/29>

Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani témavezetőmnek Salgáné Dr. Medveczki Mariannak, valamint Takács Margitnak, akik rengeteget segítettek a dolgozat készítésében, az anyaggyűjtésben, és szaktudásukkal sok hasznos tanáccsal és ötlettel láttak el.